

6 Ιουλίου, 1994

[ΚΟΥΡΡΗΣ, ΝΙΚΗΤΑΣ, ΑΡΤΕΜΙΔΗΣ, Δ/στές]

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΧΑΪΛΗΣ,

Εφεσείων-καθ' ού η αίτηση,

v.

ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΗΣ, ΥΠΟ
ΤΗΝ ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΣΑΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ
ΣΚΟΠΟΥΣ ΤΟΥ Ν. 36/86 ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΑΙΤΗΣΗ ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ
ΧΡΙΣΤΟΥ ΧΑΪΛΗ,

Εφεσίβλητου-αιτητή.

(Πολιτική Έφεση Αρ. 9137)

- Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο — Αηήλικος — Αναγνώριση και εκτέλεση αλλοδαπής προσωρινής απόφασης σχετικά με τη φύλαξη ανηλίκου — Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Αναγνώριση και Εκτέλεση Αποφάσεων που αφορούν στην Κηδεμονία Αηηλίλων και στην Αποκατάσταση Κηδεμονίας Αηηλίλων του 1980, κυρωθείσα με το Νόμο 36/86.* 5
- Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο — Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Αναγνώριση και Εκτέλεση Αποφάσεων που αφορούν στην Κηδεμονία Αηηλίλων και στην Αποκατάσταση Κηδεμονίας Αηηλίλων, κυρωθείσα με το Νόμο 36/86 — Κατά πόσο υπήρξε "μεταβολή περιστάσεων" σύμφωνα με το άρθρο 10(1)(β) της Σύμβασης ώστε να δικαιολογείται η μη εκτέλεση της αρχικής απόφασης.* 10
- Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο — Άρθρο 15(1)(α) της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Αναγνώριση και Εκτέλεση Αποφάσεων που αφορούν στην Κηδεμονία Αηηλίλων και στην Αποκατάσταση Κηδεμονίας Αηηλίλων, κυρωθείσα με το Νόμο 36/86 — Για να βεβαιωθεί περί των απόψεων του ανηλίλου, ο Δικαστής δύναται να έχει κατ' ιδίαν προσωπική συνομιλία με τον ανηήλιο και να εξάξει από αυτή τα αναγκαία συμπεράσματα.* 15
- Απόδειξη — Βάρος απόδειξης — Μεταβολή περιστάσεων, σύμφωνα με το άρθρο 10(1)(β) της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Αναγνώριση και Εκτέλεση Αποφάσεων που αφορούν στην Κηδεμονία Αηηλίλων και* 20

στην Αποκατάσταση Κηδεμονίας Ανηλίκων, κυρωθείσας με το Ν.36/86 — Το βάρος απόδειξης της είναι πολύ υψηλό.

5 Απόδειξη — Προσωπική κατ' ιδίαν συνομιλία δικαστή με ανήλικο για εξακρίβωση των απόψεών του σχετικά με τη διαμονή του με τον ένα ή τον άλλο γονέα του, που βρίσκονται σε διάσταση, σύμφωνα με το άρθρο 15(1)(α) της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Αναγνώριση και Εκτέλεση Αποφάσεων που αφορούν στην Κηδεμονία Ανηλίκων και στην Αποκατάσταση Κηδεμονίας Ανηλίκων, κυρωθείσας με το Νόμο 36/86 — Δεν μετατρέπει το Δικαστή είτε σε μάρτυρα είτε σε εμπειρογνώμονα.

10 Το 1992 ο εφεσείων και η συζυγός του Μαρία, που ήταν εγκατεστημένοι στην Αγγλία, χώρισαν και προσέφυγαν στα Αγγλικά Δικαστήρια για την έκδοση διαζυγίου. Στις 20.5.93 το κομητειακό Δικαστήριο του Nottingham εξέδωσε προσωρινό διάταγμα με το οποίο η φύλαξη των
15 δύο παιδιών του ζεύγους ανατέθηκε στην μητέρα με παράλληλες πρόνοιες για το δικαίωμα επικοινωνίας του εφεσείοντα με αυτά. Με βάση το διάταγμα ο εφεσείων ανέλαβε να μη μετακινεί τα παιδιά εκτός της δικαιοδοσίας του Αγγλικού Δικαστηρίου χωρίς την προηγούμενη έγγραφη συγκατάθεση της συζύγου και να τα επιστρέψει στο Ηνωμένο Βασίλειο μετά το πέρας των διακοπών τους. Στις 27.7.93 ο εφεσείων
20 μαζί με τα δύο παιδιά του ήλθαν στην Κύπρο για διακοπές μετά από έγγραφη συγκατάθεση της μητέρας. Κανονικά έπρεπε να είχε επιστρέψει και παραδώσει τα παιδιά στη μητέρα στις 21.8.93, όμως στις 18.8.93 την ειδοποίησε πως δεν είχε τέτοια πρόθεση. Η στάση αυτή του εφεσείοντα οδήγησε στην ενεργοποίηση των προνοιών της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Αναγνώριση και Εκτέλεση Αποφάσεων που αφορούν
25 στην Κηδεμονία Ανηλίκων και στην Αποκατάσταση Κηδεμονίας Ανηλίκων, που υπογράφηκε στο Λουξεμβούργο στις 20.5.80 και κυρώθηκε με τον Νόμο 36/86, (η Σύμβαση) για την αναγνώριση και εκτέλεση στην Κύπρο της προσωρινής απόφασης του Αγγλικού Δικαστηρίου ημερομηνίας 20.5.93.

Ενώπιον του πρωτόδικου Δικαστηρίου δεν αμφισβητήθηκε ότι η
ενέργεια του εφεσείοντα να μη επιστρέψει τα παιδιά στο Ηνωμένο Βασίλειο αποτελούσε "αντικανονική μετακίνηση" με την έννοια του όρου
35 στο άρθρο 1(δ) της Σύμβασης, αλλά προβλήθηκε ο ισχυρισμός ότι είχε υπάρξει τέτοια μεταβολή των περιστάσεων ώστε τα αποτελέσματα της αρχικής απόφασης να είναι πλέον προδήλως αντίθετα προς την ευημερία των ανηλίκων. Η μεταβολή αυτή κατά τον εφεσείοντα συνίστατο στην επιθυμία των παιδιών να παραμείνουν στην Κύπρο. Η πρωτόδικος Δικαστής, εφαρμόζοντας το άρθρο 15(1) της Σύμβασης, i) διέταξε
40 την διεξαγωγή έρευνας από το Γραφείο Ευημερίας, και ii) είχε προσωπική συνομιλία με τα δύο παιδιά, που τότε ήταν ηλικίας 11 και 7 ετών,

διάρκειας μισής ώρας περίπου για να διαπιστώσει τις απόψεις τους, για την οποία τήρησε εκτενές πρακτικό. Ενώπιον της Δικαστού υπήρχε μαρτυρία ειδικού ψυχολόγου ο οποίος ανέφερε ότι, αν και τα παιδιά εξέφραζαν πράγματι την επιθυμία να παραμείνουν στην Κύπρο, εν τούτοις η αξιολόγηση του ίδιου δεν ήταν πλήρης διότι δεν είχε την ευκαιρία να πάρει και τις απόψεις της μητέρας. Η πρωτόδικος Δικαστής, αφού διαπίστωσε ότι αν και τα παιδιά εξέφραζαν καθαρά την επιθυμία να μείνουν στην Κύπρο με τον εφεσείοντα ήσαν τόσο έκδηλα επηρεασμένα από το περιβάλλον που βρίσκονταν, ώστε δημιουργούνταν αμφιβολίες αν πράγματι εξέφραζαν τις δικές τους απόψεις. Έφθασε στο συμπέρασμα ότι ο εφεσείων δεν είχε καταδείξει μεταβολή περιστάσεων τέτοια, ώστε να καθιστά την αρχική απόφαση του Αγγλικού Δικαστηρίου έκδηλα αντίθετη με την ευημερία των παιδιών, και διέταξε την αναγνώριση και εκτέλεση της απόφασης του Αγγλικού Δικαστηρίου.

Κατ' έφεση, ο εφεσείων ισχυρίστηκε, i) ότι το Δικαστήριο δεν είχε προβεί σε πρωτογενή ευρήματα πράγμα που εκθεμελιώνει την όλη απόφασή του, ii) ότι το Δικαστήριο με το να συνομιλήσει με τα παιδιά είχε μετατρέψει τον εαυτό του σε μάρτυρα και μάλιστα σε εμπειρογνώμονα μάρτυρα, iii) ότι η ερμηνεία της φράσης "αλλαγή περιστάσεων" στο άρθρο 10(1)(β) της Σύμβασης ήταν λανθασμένη διότι το Δικαστήριο από την στιγμή που ήταν καθαρή η εκφρασμένη επιθυμία των παιδιών να παραμείνουν στην Κύπρο έπρεπε να είχε βρει ότι είχε συντελεσθεί η από το πιο πάνω άρθρο προνοούμενη μεταβολή περιστάσεων, και iv) ότι η απόφαση δεν στηριζόταν ή βρισκόταν σε αντίθεση με την ενώπιον του Δικαστηρίου μαρτυρία.

Αποφασίσθηκε ότι:

- (α) Παρόλο που δεν χρησιμοποίησε την λέξη "βρίσκω" ή "ευρίσκω" ή άλλη παρόμοια, ήταν φανερό από το κείμενο της απόφασης ότι το πρωτόδικο Δικαστήριο είχε προβεί στα αναγκαία πρωτογενή ευρήματα για να θεμελιώσει την απόφασή του.
- (β) Το άρθρο 15(1)(α) της Σύμβασης επιβάλλει στο Δικαστήριο να βεβαιώνεται για τις απόψεις του ανηλίκου σχετικά με το επίδικο θέμα και κατά συνέπεια δεν ήταν δυνατό να λεχθεί ότι η πρωτόδικος Δικαστής με το να συνομιλήσει με τα παιδιά κατ' ιδίαν για να διαπιστώσει τις απόψεις τους είχε μετατραπεί σε μάρτυρα και μάλιστα σε ειδικό γιατρό.
- (γ) Οι πρόνοιες του άρθρου 10(1)(β) της Σύμβασης επιβάλλουν υψηλό βάρος απόδειξης στον διάδικο που επιδιώκει να πείσει το Δικαστήριο για την ύπαρξη αλλαγής περιστάσεων τέτοιας

που έκδηλα η αρχική απόφαση να είναι εναντίον της ευημερίας του ανηλίκου. Στην προκειμένη περίπτωση, ορθά το πρωτόδικο Δικαστήριο είχε αποφασίσει ότι ο εφεσείων δεν είχε κατορθώσει να αποσείσει το βάρος αυτό της απόδειξης.

- 5 (δ) Από την μαρτυρία ενώπιόν της, περιλαμβανομένης της μαρτυρίας του ειδικού ψυχολόγου, ορθά η πρωτόδικος Δικαστής είχε αποφασίσει ότι η εκφραζόμενη επιθυμία των παιδιών για την παραμονή τους στην Κύπρο δεν ήταν γνήσια αλλά ήταν το αποτέλεσμα της επίδρασης που ασκούσε στα παιδιά ο εφεσείων και το περιβάλλον του.
- 10

Η έφεση απορρίφθηκε χωρίς έξοδα.

Υποθέσεις που αναφέρθηκαν:

Ellinas and Another v. The Minister of Justice (1988) 1 C.L.R. 239,

- 15 *Re Ghysens (a minor) dated 8.11.90,*

Re S (a minor) (abduction) [1993] 2 All E.R. 683,

F. v. F. (minors) 1989 Family Law 186,

Κυπριανού ν. Κυπριανού (1994) 1 Α.Α.Δ. 145,

Re H (a minor) (foreign custody order: enforcement) [1994] 1 All E.R. 812.

- 20 **Έφεση.**

Έφεση από τον αιτητή κατά της απόφασης του Επαρχιακού Δικαστηρίου Λάρνακας (Μ. Μαδέλλα, Ε.Δ.) που δόθηκε στις 11 Μαρτίου, 1994 (Αρ. Αιτήσεως 1/93) με την οποία απεφασίσθη όπως το διάταγμα του Nottingham County Court ημερ. 20.5.93 αναγνωρισθεί και περαιτέρω διατάχθηκε η εκτέλεσή του στην Κύπρο.

- 25

Α. Ανδρέου, για τον Εφεσείοντα.

Γ. Φράγκου, για τον Εφεσίβλητο.

Cur. adv. vult.

ΚΟΥΡΡΗΣ, Δ.: Την ομόφωνη απόφαση του δικαστηρίου θα δώσει ο δικαστής Σ. Νικήτας.

ΝΙΚΗΤΑΣ, Δ.: Η κρινόμενη έφεση φέρνει στο προσκήνιο την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Αναγνώριση και Εκτέλεση Αποφάσεων που αφορούν στην Κηδεμονία Ανηλίκων και στην Αποκατάσταση Κηδεμονίας Ανηλίκων. Η Σύμβαση, η οποία υπογράφηκε στο Λουξεμβούργο στις 20/5/80, έχει ενσωματωθεί στο εσωτερικό μας δίκαιο με τον κυρωτικό νόμο αρ. 36/86. Η υπόθεση θέτει ιδιαίτερο θέμα ερμηνείας της φράσης “μεταβολή περιστάσεων” που απαντάται στο άρθρο 10(1)(β) του νόμου. Θα μπορούσε να λεχθεί εδώ ότι περιπτώσεις εφαρμογής της διεθνούς αυτής Σύμβασης δε φαίνεται να υπήρξαν πολλές. Αυτή είναι η δεύτερη περίπτωση που γίνεται επίκληση στις πρόνοιες της Σύμβασης μετά την υπόθεση *Ellinas and Another v. The Minister of Justice* (1988) 1 C.L.R. 239 και φτάνει στο Ανώτατο Δικαστήριο.

Ο εφεσείων κατάγεται από το Μαζωτό της Επαρχίας Λάρνακας. Άσκησε διάφορα επαγγέλματα προτού μεταναστεύσει το 1982 στο Ηνωμένο Βασίλειο. Εκεί συνάντησε τη σύζυγο του Μαρία Χρίστου και σε μερικές εβδομάδες - μέσα στον ίδιο χρόνο - τέλεσαν τους γάμους τους. Ας σημειωθεί ότι η σύζυγος του γεννήθηκε στην Αγγλία αλλά είναι κυπριακής καταγωγής. Απέκτησαν δύο παιδιά: τον Κυριάκο, τώρα 11,5 περίπου χρονών και την Κωνσταντίνα, που πλησιάζει τα 7,5. Η σχέση του ζεύγους ήταν προβληματική από τις αρχές του γάμου τους. Φαίνεται ότι η κατάσταση οξύνθηκε και έφτασε στο απροχώρητο όταν ο εφεσείων κατηγορήσε τη σύζυγο του ότι συνήψε εξωγαμιαία σχέση με πελάτη της επιχείρησής τους, την οποία όμως η σύζυγος απορρίπτει.

Η συμβίωση διακόπηκε τον Απρίλιο του 1992 ύστερα από 10 χρόνια γάμου. Η κα Χαϊλή εγκαταστάθηκε σε άλλο σπίτι στο Derby, όπου διέμενε με τα δύο παιδιά. Και τελικά το ζευγάρι προσέφυγε στα αγγλικά δικαστήρια για διάλυση του γάμου. Η σχετική αγωγή βρίσκεται σε εκκρεμότητα. Ο χωρισμός επέφερε σοβαρή επιδείνωση των σχέσεων. Υπήρξαν παρεμβάσεις συγγενών. Εκφοβισμοί. Γενικά ακολούθησαν όλες οι δυσάρεστες παρενέργειες που δημιουργεί η έλλειψη αυτοσυγκράτησης και λογικότητας. Δεν έλειψαν ούτε οι αλληλοκατηγορίες. Η σύζυγος υπέβαλε καταγγελίες στην αστυνομία ότι ο εφεσείων την κακοποιούσε και εκείνος την κατηγορήσε για κακομεταχείριση των παιδιών και αδιαφορία απέναντι τους. Μοιραία τα παιδιά βρέθηκαν μέσα στα διασταυρούμενα πυρά των γονιών τους. Αρχικά, μετά τη διάσταση, ο εφεσείων είχε κατά διαστήματα επικοινωνία με τα παιδιά. Φαίνεται να υπήρξε

κάποια προσυνηνόηση. Όμως με τα πιο πάνω δεδομένα και αφού δημιουργήθηκε πρόσθετα κάποια ανωμαλία σχετικά με την επικοινωνία του πατέρα με τα παιδιά δεν είναι παράξενο που κατέφυγαν στην αγγλική δικαιοσύνη το Μάρτιο του 1993 για να καθορισθούν τα δικαιώματά τους.

Με την εκκαλούμενη απόφαση δικαστής του επαρχιακού δικαστηρίου Λάρνακας διέταξε την αναγνώριση και εκτέλεση προσωρινού διατάγματος (interim residence order). Τούτο εξέδωσε το κομητειακό δικαστήριο του Nottingham (county court) του Ηνωμένου Βασιλείου στις 20/5/93. Με το διάταγμα του το αλλοδαπό δικαστήριο προέβη σε προσωρινές διευθετήσεις αναφορικά με τη φύλαξη των ανηλίκων. Και συγχρόνως ρυθμίστηκαν και άλλα συναφή θέματα. Έχει σημασία να λεχθεί ότι με βάση τους όρους που περιλαμβάνει τα παιδιά θα διέμεναν προσωρινά με τη μητέρα· ενώ ο εφεσείων θα είχε δικαίωμα επικοινωνίας, όπως ορίζεται λεπτομερειακά στο διάταγμα.

Είναι εξίσου σημαντικό να αναφερθεί ότι ο πατέρας ανέλαβε (1) να μη μετακινεί τα παιδιά εκτός της δικαιοδοσίας του αγγλικού δικαστηρίου χωρίς την προηγούμενη έγγραφη συγκατάθεση της συζύγου και (2) να τα επιστρέψει στο Ηνωμένο Βασίλειο μετά το πέρας των διακοπών τους. Τέλος, υπήρχε όρος ότι ενόσω θα βρισκόταν σε ισχύ το διάταγμα κανένας δε θα μετακινούσε τα παιδιά από το Ηνωμένο Βασίλειο για διάστημα πέραν του ενός μηνός χωρίς την άδεια του δικαστηρίου ή τη συναίνεση του προσώπου στο οποίο είχε δοθεί η γονική μέριμνα.

Απετέλεσε κοινό έδαφος ότι ο εφεσείων με τα δύο παιδιά έφτασε στην Κύπρο στις 27/7/93 για διακοπές, αφού λήφθηκε προηγουμένως η συγκατάθεση της μητέρας. Ο εφεσείων είχε υποχρέωση να γυρίσει πίσω και να παραδώσει τα παιδιά στη μητέρα στις 21/8/93. Όμως στις 18/8/93 την ειδοποίησε πως δεν είχε τέτοια πρόθεση. Αρνήθηκε να επιστρέψει τα παιδιά που παρέμειναν μαζί του εδώ. Δεν αμφισβητείται ότι η συμπεριφορά του εφεσείοντα συνιστά “αντικανονική μετακίνηση” με την έννοια που αποδίδεται στον όρο από το άρθρο (1)(δ) της Σύμβασης. Η στάση του αιτητή οδήγησε στην ενεργοποίηση των μηχανισμών που προβλέπει η Σύμβαση για την αναγνώριση και κήρυξη της εκτελεστότητας της interim residence order ημερ. 20/5/93.

Όπως διαφάνηκε, εδώ πρόκειται για απόφαση προσωρινής φύσεως. Συνάγεται ωστόσο από τα άρθρα 7 και 13(1)(ε) της Σύμβασης ότι δεν είναι ανάγκη η αλλοδαπή απόφαση να δημιουργεί ή να

έχει την ισχύ δεδικασμένου. Είναι αρκετό να είναι εκτελεστή σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους προέλευσης. Συγκεκριμένα στην προκείμενη περίπτωση σχετική δήλωση, όπως επιτάσσει το άρθρο 13(1)(ε), από το κράτος εκδόσεως της απόφασης είχε προσκομιστεί στο πρωτόδικο δικαστήριο μαζί με τα υπόλοιπα έγγραφα που απαιτούνται από το άρθρο 13 από τον εφεσβλητο/αιτητή, που ζήτησε την αναγνώριση και εκτέλεση της απόφασης.

5

Το ημεδαπό δικαστήριο δεν έχει εξουσία να διερευνά την ουσία της ξένης απόφασης: άρθρο 9(3). Δεν μπορεί να αποφαίνεται για τη νομιμότητα ή την ουσιαστική της ορθότητα. Ο έλεγχος ουσίας θα αντιστρατευόταν τις βασικές επιδιώξεις της Σύμβασης. Όπως προκύπτει από το προοίμιο, αλλά και τις επιμέρους διατάξεις, βασικός σκοπός της Σύμβασης είναι η παροχή ταχείας και αποτελεσματικής προστασίας απέναντι σε αντικανονικές μετακινήσεις ανηλίκων από ένα συμβαλλόμενο κράτος σε άλλο, οι οποίες πλήττουν τα δικαιώματα γονέων στους οποίους ανατέθηκε η άσκηση γονικής μέριμνας ή παραχωρήθηκε δικαίωμα επικοινωνίας με δικαστική απόφαση. Και σε τελική ανάλυση αντιμάχονται την ίδια την ευημερία των ανηλίκων. Στην υπόθεση *Re Ghysens (a minor)* dated 8/11/90, που μας ανέφερε για άλλους σκοπούς ο δικηγόρος του εφεσείοντα, ο δικαστής ανέφερε σχετικά με την έλλειψη εξουσίας αναθεώρησης της αλλοδαπής απόφασης:

10

15

20

“It is central to the European Convention, as is stated in art. 9(3), that “in no circumstances may the foreign decision be reviewed as to its substance”.

25

Η απόφαση δε φαίνεται να έχει δημοσιευθεί αλλά μας εξασφάλισε αντίγραφο ο κ. Ανδρέου.

Για τους στόχους της Σύμβασης η απόφαση Έλληνα, ανωτέρω, στη σελ. 244, παρατηρεί:

“The Convention, we may remind, set out to achieve an important goal to protect children from the capricious conduct of parents taking the form of removal of the child from the country of its residence as a result of a parental conflict. The Convention aims to lessen hardship to children upon the break up of a marriage. In addition to its unsettling effects, unlawful removal of a child has the inevitable consequence of loosening the ties between the child and the parent who stays behind. The Convention aims to put an end to the unlawful removal of children. The child and its custody must not be made a bone of contention among disputing parents.”

30

35

Έτσι το δικαστήριο της εκτέλεσης περιορίζεται στο να διαπιστώσει κατά πόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις εγγραφής και εκτέλεσης που θεσμοθετεί η Σύμβαση. Ο καθού η αναγνώριση/εκτέλεση μπορεί να αποκρούσει το αίτημα για τους λόγους που προβλέπουν τα άρθρα 8 και 9, αλλά ο εφεσείων δε χρησιμοποίησε τις διατάξεις αυτές. Όμως, όπως ορθά κατέληξε το πρωτόδικο δικαστήριο, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 17 είναι εφικτή η επίκληση των λόγων που θεσπίζει το άρθρο 10(1). Στην πραγματικότητα ο εφεσείων βασίστηκε στην παράγραφο (β) του 10(1). Ας σημειωθεί εδώ διευκρινιστικά ότι το Ηνωμένο Βασίλειο, προσχωρώντας στη Σύμβαση, κατέθεσε και επιφύλαξη σύμφωνα με το άρθρο 17(1). Έτσι, με βάση την παράγραφο 2 αυτού, λειτουργεί η αρχή της αμοιβαιότητας που καθιστά δυνατή την εκτέλεση των αγγλικών αποφάσεων εδώ στην ίδια ακριβώς έκταση. Με άλλα λόγια είναι επιτρεπτή η απόκρουση αναγνώρισης/εκτέλεσης με βάση τους λόγους του άρθρου 10(1).

Είναι ουσιώδες να έχουμε υπόψη τι ακριβώς προβλέπει το άρθρο 10(1):

“Εις περιπτώσεις ετέρας ή τας υπό των Αρθρων 8 και 9 καλυπτομένας, η αναγνώρισις και εκτέλεσις δύναται να αποκρουσθή ουχί μόνον δια τους εν Άρθρω 9 προβλεπομένους λόγους αλλ’ επίσης δι’ οιονδήποτε των κάτωθι λόγων:

- (α) .....
- (β) εάν διαπιστωθή ότι συνεπεία μεταβολής των περιστάσεων περιλαμβανομένης της παρελεύσεως χρόνου αλλά ουχί απλώς της μεταβολής εις την διαμονήν του ανηλίκου μετά την αντικανονικήν μετακίνησιν, τα αποτελέσματα της αρχικής αποφάσεως είναι πλέον προδήλως αντίθετα προς την ευημερίαν του ανηλίκου.”

Το αγγλικό κείμενο, που υπερισχύει της μετάφρασής του στα Ελληνικά σε περίπτωση αντίθεσης, έχει ως εξής:

“In cases other than those covered by Articles 8 and 9, recognition and enforcement may be refused not only on the grounds provided for in Article 9 but also on any of the following grounds::

- (a) .....

(b) if it is found that by reason of a change in the circumstances including the passage of time but not including a mere change in the residence of the child after an improper removal, the effects of the original decision are manifestly no longer in accordance with the welfare of the child;"

5

Είναι εμφανής η διαπλοκή της παραπάνω διάταξης με το άρθρο 15(1). Προβλέπει ότι προτού ληφθεί η απόφαση με βάση το άρθρο 10(1)(β) το δικαστήριο (ή άλλη αρμόδια αρχή) οφείλει (shall) "να βεβαιωθεί για τις απόψεις του ανηλίκου". Παράλληλα έχει διακριτική εξουσία να διατάζει άλλη κατάλληλη έρευνα.

10

Παραθέτουμε το άρθρο 15(1):

"Προ της λήψεως, αποφάσεώς τινος δυνάμει της παραγρ. 1(β) του Άρθρου 10, η ενδιαφερομένη αρχή του Κράτους ούτινος ζητείται η συνδρομή:

(α) οφείλει να βεβαιούται περί των απόψεων του ανηλίκου εκτός εάν τούτο είναι αδύνατον λαμβανομένης υπ' όψιν ιδίως της ηλικίας και νοημοσύνης αυτού και

15

(β) δύναται να ζητήσει την διενέργειαν οιασδήποτε καταλλήλου ερεύνης."

Η πρωτόδικος δικαστής δέχθηκε την εισήγηση του δικηγόρου του εφεσείοντα και έκανε χρήση των εξουσιών που της παρέχονται και από τις δύο παραγράφους. Διέταξε έρευνα από λειτουργό του Γραφείου Ευημερίας που έδωσε, εκτός από τη γραπτή έκθεση, τεκ. 1 και προφορική μαρτυρία. Περαιτέρω συνομίλησε με τα δύο παιδιά για μισή περίπου ώρα για να εξακριβώσει τις απόψεις τους. Η δικαστής τήρησε πολύ κατατοπιστικό πρακτικό για την ενέργεια της. Μαρτυρία έδωσε με ένορκη δήλωση αλλά και viva voce ο εφεσείων. Και κατατέθηκε η έκθεση αγγλίδας λειτουργού ευημερίας, που είναι αποσπασμένη στο δικαστήριο που εξέδωσε την απόφαση, ημερ. 26/8/93. Περαιτέρω ο εφεσείων κάλεσε τον ειδικό ψυχολόγο και παιδοψυχίατρο Δρα Ν. Παπανοφύτου (Μ.3) που είχε την ευκαιρία να εξετάσει επαγγελματικά τα παιδιά σε 3 περιπτώσεις σε μία από τις οποίες παρευρισκόταν και ο πατέρας.

20

25

30

Το κεντρικό επιχείρημα του εφεσείοντα κατά την πρωτόδικη διαδικασία - αλλά και ενώπιον μας - εδράζεται στο άρθρο 10(1)(β) της Σύμβασης που παραθέσαμε εξ ολοκλήρου. Υπέβαλε ότι μετά την κάθοδο τους στην Κύπρο τα παιδιά αποφάσισαν να μη γυρίσουν πίσω στο Ηνωμένο Βασίλειο. Επιθυμία τους είναι να ζήσουν εδώ με

35

τον πατέρα, γεγονός που συνάγεται από όλο το αποδεικτικό υλικό. Ο κ. Ανδρέου μας παρέπεμψε στις εκθέσεις και στη ψυχιατρική μαρτυρία και υποστήριξε ότι η επιθυμία των παιδιών καθαυτή αποτελεί “αλλαγή περιστάσεων” με την έννοια της παραγράφου (β), η οποία
5 υπογόρευε και δικαιολογούσε την απόρριψη του αιτήματος για έγγραφη της απόφασης.

Εξετάζοντας αν από τότε που εκδόθηκε η απόφαση για γονική μέριμνα στο Ηνωμένο Βασίλειο μεταβλήθηκαν οι συνθήκες το πρωτόδικο δικαστήριο συμπέρανε:

10 “..... Καταλήγω ότι ο καθ’ ού η αίτηση δεν έχει καταδείξει μεταβολή περιστάσεων τέτοια που να μπορούσε να καταστήσει τα αποτελέσματα της αρχικής απόφασης έκδηλα ασύμφωνα προς την ευημερία των ανηλίκων. Εξάλλου η ευημερία των ανηλίκων
15 δεν θα μπορούσε να κριθεί αποκλειστικά με βάση τις επιθυμίες των ανηλίκων αλλά αποτελούν μόνον έναν από τους παράγοντες που λαμβάνονται υπόψη.”

Οι λόγοι της έφεσης έχουν - συνεπτυγμένα - ως εξής:

(1) Μολονότι το πρωτόδικο δικαστήριο συνοψίζει τη μαρτυρία κάθε μάρτυρα χωριστά δεν προχωρεί σε πρωτογενή ευρήματα. Αποτέλεσμα είναι ότι τα συμπεράσματα της εκκαλούμενης απόφασης μένουν μετέωρα χωρίς το απαραίτητο υπόβαθρο.
20

(2) Το πρωτόδικο δικαστήριο ενήργησε το ίδιο σαν μάρτυρας και μάλιστα σαν εμπειρογνώμονας. Διαπιστώνοντας, από τη συνάντηση του με τα παιδιά, ότι η εκπεφρασμένη επιθυμία τους να μείνουν με τον πατέρα δεν ήταν γνήσια, αλλά αποτέλεσμα της επίδρασης που ασκούσε σε αυτά το πατρικό περιβάλλον, εξετράπη από το ρόλο του. Εν πάση περιπτώσει η σκέψη αυτή έρχεται σε αντίθεση με τη μαρτυρία Παπανεοφύτου. Παραθέτουμε αυτούσια τη σχετική περικοπή από την απόφαση:
25
30

“δ) Η διαπίστωση του δικαστηρίου ήταν ότι ενώ τα παιδιά εξέφραζαν καθαρά την επιθυμία να μείνουν στην Κύπρο με τον καθ’ ού η αίτηση, ήταν τόσο έκδηλα επηρεασμένα από το περιβάλλον που βρίσκονται τώρα ώστε να δημιουργούνται αμφιβολίες αν όντως εξέφραζαν τις δικές τους απόψεις”.
35

- (3) Η ερμηνευτική προσέγγιση του πρωτόδικου δικαστηρίου αναφορικά με τη φράση “αλλαγή περιστάσεων” στο άρθρο 10 δεν ήταν η ενδεδειγμένη. Ο συνήγορος υπέδειξε ότι η μετάφραση της Συνθήκης στην ελληνική δεν αποδίδει με απόλυτη ακρίβεια το αγγλικό κείμενο. Κατά την εισήγηση του από τη στιγμή που διαπιστώνεται σαν πραγματικό γεγονός η προτίμηση και η επιθυμία των παιδιών συντελείται η μεταβολή συνθηκών που απαιτεί η παράγραφος (β) του άρθρου για να αντικρουσθεί με επιτυχία αίτηση εκτέλεσης. Δεν είναι απαραίτητο να σημειωθεί *extreme change of circumstances*, όπως αναφέρεται στο σκεπτικό της Έλληνα, ανωτέρω. Αρκεί να υπάρξει *change of circumstances* όπως ρητά προβλέπει η Σύμβαση. 5
10
- (4) Το συμπέρασμα της πρωτόδικης απόφασης πως δεν αποδείχθηκε μεταβολή περιστάσεων είναι λανθασμένο. Παραγνωρίζει τις σχετικές μαρτυρίες που υποστηρίζουν το αντίθετο. 15

Ο δικηγόρος του εφεσείοντα μάς παρέπεμψε στην υπόθεση *Re S (a minor) (abduction)* [1993] 2 All E.R. 683, σαν υποστηρικτική της πρότασης του ότι η σχετική απόφαση ανηλικού θεωρείται από μόνη της βάσιμος λόγος για να μην προωθήσει το δικαστήριο την εκτέλεση αλλοδαπής απόφασης. Το αγγλικό εφετείο έκρινε ότι είναι δυνατό να μη διαταχθεί η επιστροφή ανηλικού εφόσον ο ίδιος ενίσταται στη μετακίνηση του. Και τούτο χωρίς να χρειάζεται απόδειξη των στοιχείων του άρθρου 13(β) για πρόκληση φυσικού ή ψυχικού τραύματος στον ανήλικο. Η πρωτόδικος δικαστής διέκρινε την υπόθεση γιατί αφορούσε άλλη συνθήκη: την *Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction*, που υπογράφηκε στη Χάγη στις 25/10/80. 20
25

Προβλήθηκε όμως το επιχείρημα ότι η διαφοροποίηση δεν είναι έγκυρη. Γιατί το βάρος απόδειξης για αλλαγή περιστάσεων κάτω από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Λουξεμβούργου είναι ελαφρότερο εκείνου που χρειάζεται για το αντίστοιχο στοιχείο με βάση τη Σύμβαση της Χάγης. Υποστήριξη αντίληθηκε από τη σχετική σύντομη σημείωση για την υπόθεση *F v. F (minors) (Custody: Foreign Order)* στο 1989 *Family Law* 186, στην οποία έγινε επίσης επίκληση αναφορικά με το νοηματικό περιεχόμενο του όρου “αλλαγή περιστάσεων”. 30
35

Δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στη *Re Ghysens*, ανωτέρω. Η υπόθεση αφορούσε κοριτσάκι 11 ετών, που είχε εκφράσει απερίφραστα την απόφαση της στην κοινωνική λειτουργό που διερεύνησε το θέμα να μην επιστρέψει στη χώρα από την οποία μετακινήθηκε αντικα- 40

5 νονικά. Ας σημειωθεί ότι για την απόφαση της έδωσε έγκυρους λόγους, όπως επισημαίνεται από το Δικαστή Johnson, που εκδίκασε την υπόθεση. Ο τελευταίος, αφού τόνισε το διακριτικό χαρακτήρα της εξουσίας που παρέχει το άρθρο 10(1), αποφάσισε να μην επιτρέψει την εκτέλεση της ξένης απόφασης επειδή ικανοποιήθηκε πως υπήρχε αλλαγή περιστάσεων.

10 Στρεφόμεστε στον πρώτο λόγο έφεσης. Προτού επιχειρήσουμε απάντηση επιβάλλεται να παραθέσουμε το σχετικό απόσπασμα της απόφασης που, όπως υπέβαλε η κα Φράγκου σε αντίθεση με τον αντίδικο της, περιέχει τα ευρήματα του πρωτόδικου δικαστηρίου από τα οποία άντλησε τα συμπεράσματα του:

“Αναφορικά με το υπόλοιπο υλικό που υπάρχει ενώπιον του Δικαστηρίου αναφέρω τα εξής:

- 15 (α) Η κοινωνική λειτουργός του Γραφείου Ευημερίας στη Λάρνακα αναφέρει ότι τα παιδιά εκφράζουν μεν την επιθυμία να ζήσουν στην Κύπρο με τον πατέρα τους αλλά είναι φανερά επηρεασμένα από το περιβάλλον τους και η σχέση τους είναι διαφορετική όταν βρίσκονται μόνα τους με τη μητέρα τους.
- 20 (β) Ο Δρ. Παπανοεφύτου ανέφερε από τη μιά ότι τα παιδιά εξέφραζαν έντονη επιθυμία να μείνουν στην Κύπρο με τον πατέρα τους αλλά δεν ήταν σε θέση να δώσει ολοκληρωμένη γνώμη διότι δεν είχε την ευκαιρία να δει τη μητέρα των ανηλίκων και αυτά μαζί της.
- 25 (γ) Η κα Τσαγγαρίδου, λογοθεραπεύτρια, ανέφερε ότι ο Κυριάκος παρουσιάζει σημαντική βελτίωση στο πρόβλημα δυσλεξίας που έχει, αλλά με την κατάλληλη θεραπεία στην Αγγλία πρέπει να παρουσίαζε την ίδια βελτίωση.
- (δ) (προεκτέθηκε)
- 30 (ε) Η δικαστική λειτουργός ευημερίας στην Αγγλία, στην έκθεση της ημερ. 26/8/93, από τη μιά αναφέρει την έντονη επιθυμία των παιδιών να μείνουν στην Κύπρο με τον πατέρα τους και από την άλλη καταλήγει ότι η περίπτωση των δύο αυτών ανηλίκων αποτελεί ακόμα μιά περίπτωση που τα παιδιά καθίστανται τα θύματα της ανικανότητας των γονέων να δώσουν προτεραιότητα στο συμφέρον των παιδιών τους παρά στις δικές τους διαφορές.”
- 35

Σε πολύ πρόσφατη απόφαση το Δευτεροβάθμιο Οικογενειακό Δικαστήριο διέταξε επανεκδίκαση υπόθεσης γιατί “η απουσία σταθερής βάσης ως προς τα πρωτογενή γεγονότα (δηλαδή η απουσία ευρημάτων) καθιστά αδύνατη την επίλυση των επίδικων θεμάτων”. Προηγουμένως το δικαστήριο έκανε τη διάκριση μεταξύ ευρημάτων και συμπερασμάτων (inferences) υπογραμμίζοντας ότι “η εξαγωγή συμπερασμάτων προϋποθέτει την ύπαρξη ευρημάτων για τα πρωτογενή γεγονότα: **Ανδρέας Α. Κυπριανού ν. Κωνσταντίας Α. Κυπριανού** (1994) 1 Α.Α.Δ. 145. Ας σημειωθεί ότι στην υπόθεση εκείνη υπήρχαν συγκρουόμενοι ισχυρισμοί ως προς τα συμβάντα.

5

10

Στην προκειμένη περίπτωση είναι φανερό - παρότι δε χρησιμοποιείται η λέξη βρίσκω, εύρημα ή άλλη παρόμοια φράση - ότι πρόκειται για τα ευρήματα του δικαστηρίου με βάση την αξιολόγηση του αποδεικτικού υλικού στο οποίο αναφέρονται. Αυτό προκύπτει από τη δομή και το περιεχόμενο της απόφασης. Της απαρίθμησης των ευρημάτων προηγήθηκε, σε άλλη θέση της απόφασης, ανάλυση της μαρτυρίας και γενικά του αποδεικτικού υλικού το οποίο, εν πάση περιπτώσει, δεν υπήρξε διαφορούμενο. Και κάτι άλλο. Μεταξύ των πέντε στοιχείων που παραθέσαμε παρεμβάλλεται το εύρημα (δ) που αρχίζει με τις λέξεις “Η διαπίστωση του δικαστηρίου .....”. Η σοβαρή πλημμέλεια που απέδωσε ο εφεσείων στην απόφαση για έλλειψη ευρημάτων δε θεμελιώνεται.

15

20

Προχωρούμε στο δεύτερο λόγο. Δεν είναι δυνατό να συμφωνήσουμε με την εισήγηση ότι η πρωτόδικος δικαστής μετατράπηκε σε μάρτυρα και μάλιστα σε ειδικό γιατρό. Είναι φανερό ότι περιορίστηκε στο καθήκον που της επιβάλλει το άρθρο 15 της Σύμβασης, δηλαδή να διακριβώσει τις απόψεις των ανηλίκων. Αυτό φυσιολογικά συνεπάγεται και τη διερεύνηση της γνησιότητας των απόψεων. Διαφορετικά η εξουσία που αναθέτει η Σύμβαση στο δικαστήριο δεν θα είχε νόημα. Η δε κατάληξη της δικαστού, όπως συνάγεται από το σχετικό πρακτικό της συνέντευξης, είναι αιτιολογημένη. Υπενθυμίζεται εδώ ότι, πέρα από την έκθεση που ζήτησε, το πρωτόδικο δικαστήριο προχώρησε στη λήψη των απόψεων των παιδιών ύστερα από πρωτοβουλία του δικηγόρου του εφεσείοντα και αφού άκουσε και τις δύο πλευρές για τη σκοπιμότητα του διαβήματος.

25

30

35

Θα μπορούσε στο σημείο αυτό να λεχθεί ότι σε επεξηγηματική έκθεση που ετοίμασε ομάδα εμπειρογνομόνων που συνέταξε τη Σύμβαση αναφέρεται ότι η έκθεση δεν αποτελεί αυθεντική ερμηνεία της Σύμβασης, αλλά μπορεί να χρησιμοποιείται για την κατανόηση των προνοιών της. Από το σχόλιο που υπάρχει για το άρθρο 15 προκύ-

40

ππει με σαφήνεια ότι μέσα στις εξουσίες που παρέχονται είναι και η προσωπική ανάμειξη του δικαστηρίου για τον παραπάνω σκοπό.

5 Πέραν των ανωτέρω, η διαπίστωση του πρωτόδικου δικαστηρίου ταυτίζεται με τη μαρτυρία της λειτουργού του Γραφείου Ευημερίας Λάδωνικας και δεν έρχεται σε αντίθεση με καμιά άλλη μαρτυρία στην υπόθεση. Προτού εγκαταλείψουμε το θέμα έχει τη θέση του εδώ το εξής απόσπασμα από την υπόθεση *Re S (a minor)*, που δείχνει το αληθινό πρίσμα κάτω από το οποίο κρίνεται η άποψη των ανηλίκων:

10 “.....if the court should come to the conclusion that the child’s views have been influenced by some other person, e.g. the abducting parent, or that the objection to return is because of a wish to remain with the abducting parent, then it is probable that little or no weight will be given to those views. Any other approach would be to drive a coach and horses through the primary scheme of the Hague
15 Convention.”

Η υπόθεση αφορούσε τη Σύμβαση της Χάγης αλλά η εγκυρότης της άποψης και στην παρούσα περίπτωση δεν πρέπει να μας διαφεύγει λόγω της ταυτολογίας του θέματος.

20 Η υπόθεση *Re H (a minor)* (foreign custody order: enforcement) [1994] 1 All E.R. 812, αφορούσε ακριβώς την έννοια του άρθρου 10 (1)(β), αλλά από άλλη οπτική γωνία. Συγκεκριμένα τη φράση “αναγνώριση και εκτέλεση” που συναντάμε σε αυτό. Κρίθηκε ότι ο σύνδεσμος “και” υποδηλώνει διάζευξη. Έτσι η εκτέλεση δεν είναι πάντοτε αναγκαίο επακόλουθο της αναγνώρισης. Η χρησιμότητα της απόφασης στο προκείμενο είναι ότι το αγγλικό εφετείο ανέφερε επιδοκιμαστικά τις σκέψεις του πρωτόδικου δικαστή για την έννοια της λέξης manifestly και το βάρος απόδειξης. Για το πρώτο λέχθηκε ότι πρέπει να σημαίνει “shown quite plainly and quite obviously to be contrary to the child’s welfare”. Και για το δεύτερο:

30 “If I am to exercise my discretion under art.10(1)(b) I have to be satisfied by reason of a change in the circumstances, including the passage of time, that the effects of the original decision are manifestly no longer in accordance with the welfare of the child. It is a very high burden of proof that rests upon the party who seeks to persuade the court to be
35 so satisfied.”

Η υπόθεση είναι σχετική και από μία άλλη σκοπιά. Αποτελεί υπογράμμιση της ανάγκης για τη διαπίστωση της γνησιότητας των επιθυμιών του ανηλίκου: βλέπε σελ. 815.

Ο αντίκτυπος των απόψεων των ανηλίκων στη διαμόρφωση της κρίσης του δικαστηρίου απασχόλησε το Δικαστή Johnson στη **Re Ghysens**, ανωτέρω. Έθεσε το θέμα ως εξής στη σελ. 5:

“It is plain from the articles which I have quoted from the European Convention that the wishes of the child are to play a part in the balancing exercise that has to be carried out. But in my view as at present advised and subject to reference to further authority those views are not determinative of the matter and nothing must be done by the court that would undermine the basic policy of the Convention to which I have already referred.” 5 10

Από το σχετικό απόσπασμα της πρωτόδικης απόφασης προκύπτει καθαρά ότι η ερμηνευτική προσπάθεια της δικαστού κινήθηκε μέσα στο ίδιο ακριβώς πνεύμα. Δεν υπάρχει επομένως λανθασμένη καθοδήγηση αναφορικά με οποιοδήποτε νομικό ζήτημα. Θα προσθέταμε μάλιστα ότι όλα τα θέματα που θίγηκαν αντιμετωπίστηκαν από αυτή με την απαιτούμενη ενδελέχεια. 15

Από τις παρατηρήσεις μας μέχρι τώρα και το υλικό που προεπλήθηκε πρέπει να έχει διαφανεί και η απάντηση στον τέταρτο λόγο έφεσης. Δε διαπιστώνεται αντίθεση της μαρτυρίας με τα ευρήματα της δικαστού. Είναι ορθό πως τα παιδιά εκφράζουν επιθυμία να μείνουν με τον πατέρα, αλλά δε φαίνεται, σύμφωνα πάντοτε με τη μαρτυρία, να είναι γνήσια. Ο Δρ. Παπανεοφύτου, στη μαρτυρία του οποίου ουσιαστικά στηρίχθηκε ο εφεσείων, δεν προέβη σε πλήρη αξιολόγηση δεδομένου ότι δεν είχε και την ευκαιρία, όπως ο ίδιος τονίζει, να διερευνήσει τη σχέση των παιδιών με τη μητέρα τους. Σε απάντηση στον κ. Ανδρέου ο γιατρός είπε: 20 25

“..... για να μπορέσει να γίνει μιά πλήρης αξιολόγηση η οποία οπωσδήποτε πρέπει να περιλαμβάνει και τη σχέση των παιδιών μαζί με τον πατέρα τους αλλά και τη σχέση των παιδιών μαζί με τη μητέρα τους υπάρχουν ορισμένες προϋποθέσεις. Το μόνο που μπορώ να πω κατά κάποιον τρόπο είναι ορισμένα επιφανειακά δεδομένα που παρουσιάστηκαν σε λίγες συναντήσεις που είχα με τα παιδιά και σε επαφή που είχα μαζί με τον πατέρα.” 30

Δε θεμελιώθηκε λόγος επέμβασης. Η έφεση απορρίπτεται χωρίς έξοδα. 35

Η έφεση απορρίπτεται χωρίς έξοδα.